

N:o 139.

Af herr **I. E. G. Svensson** i *Skyllberg om ändring i § 6 samt §§ 13 till och med 18 äfvensom §§ 20, 21, 22 och 25 riksdagsordningen m. m.*

I enlighet med den ståndpunkt, som ett itet flertal inom Andra Kammaren vid de två senaste riksdagarne intagit, har det kungliga rösträttsförslaget i år utgått från s. k. majoritetsval med riket indeladt i enmanskretsar. Men de skäl, som tala för det proportionella valsättet vid riksdagsmannaval, synas mig fortfarande äga oförminskad giltighet, så att det icke lättvindigt och utan tvingande orsaker bör öfvergifvas. Att här åter uppräknas dessa skäl torde knappast vara nödigt. Gentemot det bestämda motstånd, som föranlåtitt den nuvarande regeringen att i detta afseende öfvergifva sin föregångares ställning, kunde det väl synas, som det åtminstone tills vidare vore rådligast att icke fasthålla ett valsätt, för hvilket en vidsträckt allmän mening ännu icke synes vara mogen. Men förhållandet är, att här föreligger fara i dröjsmål. Om allmän rösträtt införes i förening med majoritetsval, är fara för handen, att valens resultat å ena sidan förtryckes till förmån för socialismen, och å den andra öfver höfvan utsettes för obehörig inverkan från kapitalistiska intressen. Äro dessa farhågor grundade i verkligheten, hvarpå jag icke tviflar, innebära de fullgiltiga skäl att öfvervinna de betänkligheter, som kunna stå i vägen för införande af det proportionella valsättet, till dess att den allmänna meningen hunnit lära sig att omfatta detsamma med tillbörligt intresse.

Men därvid kräfver denna allmänna mening likväl den hänsyn, att den oundgängliga ändringen i detta afseende icke göres större än

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 49 Häft. (N:o 139.) 1

nödigt är. Huru förträffligt det valsätt i och för sig må vara, som framställts i de två senaste regeringsförslagen, har det i fråga härom icke hållit måttet. Med all möjlig utsikt att uppnå ett verkligt proportionellt valresultat, och utan att i själfva verket vara mera inveckladt än valmetodens fulländning syntes kräfva, har det dock faktiskt visat sig allt för vidlyftigt att af de stora väljarmassorna kunna lätt uppfattas. Men det är ju dessa väljarmassor, som skulle tillämpa det, och med bristande insikt i sättet och villkoren för dess tillämpning skulle följa en misstro mot dess verkningar, som de mest korrekta valresultat icke räckte till att öfvervinna. Ett proportionellt valsätt, som skulle äga utsikt till framgång, måste vara så lättfattligt, att hvar man kan förstå det, och så enkelt, att hvar man kan tillämpa det. Särskildt fordras härvid, att det så litet som möjligt afviker från de politiska vanor, som under årens lopp hunnit utbilda sig hos den väljande allmänheten. I det nya valsättet måste denna allmänhet finna det minsta möjliga mått af onödigt nytt.

I hufvudsak synas dessa villkor uppfyllas af ett valsätt, som 1902 framställdes af E. Svensén i en ströskrift om »Allmän rösträtt och Proportionella val», och som jag här med några ändringar tillåter mig upptaga. Bristerna i detta valsätt torde uppvägas af dess lättfattlighet, som utgör dess stora förtjänst, och har det väljande folket en gång hunnit vänja sig vid de proportionella valen och inse deras fördelar, torde denna valmetod icke vara oemottaglig för de ändringar och förbättringar, som vid dess användning kunna finnas af nöden.

Valmetodens grundtanke är helt enkelt den, att hvarje val skall afse tre platser, men endast två namn å hvarje valsedel vid rösternas sammanräkning komma i åtanke. Då enkel röstöfvervikt afgör utgången, äro de tre valde, som fått de flesta rösterna, och vid hvarje val är åt minoriteten en plats bevarad. Valsättet utgår nämligen härefter som hittills från den förutsättningen, att valmännen i de allra flesta fall samla sig i två hufvudpartier, och så snart skillnaden i deras röststyrka icke är allt för stor, skipar det all nödig rättvisa mellan majoritet och minoritet.

Det har dessutom den fördelen, att det så nära som möjligt ansluter sig till bestående förhållanden. En hufvudanmärkning mot de proportionella valen har varit, att de tarfva allt för stora valkretsar, där valmännen icke kunna komma i nödig beröring med sina kandidater eller med hvarandra. Giltigheten af detta inkast försvagas tydligen, då valkretsarne göras så små, som möjligt är vid proportionella val, och detta sker, där blott tre väljas för hvarje gång. Proportionella

val kunna väl brukas, då blott två skola väljas, men den fördel, som därvid tillkommer minoriteten, blir i en mängd fall alldeles för stor.

Med val i så kallade tremanskretsar, såsom här alltså skall föreslås, blifva ett flertal af de kända valsätten lättare att förstå och att tillämpa. Hvad det här ifrågasatta vidkommer, visar det vid första ögonkastet sin rättmätighet. Om ett val skall hållas, hafva valmännen blott att efter gammal sed ordna sig i två hufvudpartier och inom hvarje parti på vanligt sätt komma öfverens om sina kandidater. Såväl vid själfva valen som vid deras förberedelse tillgår allt på det gamla kända viset. Skillnaden är blott, att hvarje valsedel skall lyda å tre namn, af hvilka det sista anses gälla en suppleant, som vid uppkommande ledighet har att träda in i den afgångnes ställe. Antagom för enkelhets skull, att valmännen i en krets strängt sluta sig samman i endast två partier, 6,000 i det ena och 4,000 i det andra. Det förra röstar på A, B och C, det senare på D, E och F. Vid rösträkningen tagas blott A och B från majoritetens, D och E från minoritetens valsedlar i betraktande. Tre skola väljas, och valde blifva A med 6,000, B med 6,000 och D med 4,000 röster. I verkligheten ställa sig naturligtvis röstsiffrorna mera ojämnt och rösterna äro mera splittrade, men resultatet blir detsamma.

Ett liknande valsätt tillämpades på försök i tolf engelska valkretsar från 1867 till 1884 och slog i allmänhet väl ut. Men det kom där i vanrykte och blef afskaffadt, emedan det icke var följdriktigt genomfördt och lämnade utvägar öppna för missbruk och valknepp. I förra afseendet anmärktes dels, att det ej gaf ett riktigt resultat, när skillnaden mellan majoritet och minoritet var mycket stor, eller när tre ungefär jämnstarka partier funnos, och dels, att fyllnadsval måste verkställas med enkel majoritet, hvilket blef till skada för minoriteten, om den afgångne varit dess man. I senare fallet anmärktes, att valmetodens syfte att bereda representation åt minoriteten kunde kringgås genom en fyndig uppdelning af ett starkt valmansflertal, som därmed kunde bemäktiga sig alla tre platserna. Om exempelvis 6,300 valmän stode mot 3,700, kunde de förra genom en sinnrik gruppering fördelas så, att de skänkte 4,200 röster åt hvar sina tre kandidater, som sålunda blefvo valde, under det de 3,700 icke fingo någon vald.

Skall ett dylikt valsätt upptagas i Sverige, måste tydligtvis dessa brister i förväg undanröjas. Lyckligtvis låter sig detta äfven med stor lätthet göra. Om det vid rösternas sammanräkning visar sig, att flere än fyra kandidater hvar för sig fått mer än en fjärdedel af de afgifna rösterna, så förutsätter detta antingen, att tre partier uppträdt

med hvar sina kandidater, som öfverskridit denna röstgräns, eller ock att det nyssnämnda valknepet blifvit försökt, då majoriteten framfört tre och minoriteten två kandidater. I båda fallen bör då ny rösträkning företagas, hvarvid blott det främsta namnet på hvarje valsedel kommer i åtanke. Äro då tre någorlunda jämnstarka partier för handen, får hvartdera sin främste man vald, och all rättfärdighet är uppfylld. Är åter ett valknep försökt, leder det blott till, att samma valresultat med annan röstfördelning uppnås, som skulle blifvit vunnen, om majoritetens valledning gått lojalt till väga. För att vid det nyssnämnda exemplet valknepet skulle lyckas, hade det erfordrats, att 2,100 valmän röstat på A och B, 2,100 på A och C, samt 2,100 på B och C, som alla blifvit valda, medan D och E från minoritetens 3,700 röstsedlar stannat utanför. Vid ny rösträkning, som afser blott främsta namnet å hvarje sedel, skulle A blifvit vald med 4,200, D med 3,700 och B med 2,100 röster, i hvilket fall knepet i fråga ju vore meningslöst. Men det kunde ock hända, att det straffades med, att den listiga majoriteten blott finge en man vald, under det tredje platsen tillfölle någon kandidat för en starkare mellangrupp, som afviker från båda hufvudlistorna, och i det fallet hade majoriteten blott sig själf att skylla.

Eller ock kunde det tänkas, att majoriteten vore så stark eller minoriteten så splittrad, att vid första sammanräkningen färre än tre kandidater uppnådde den föreskrifna lägsta röstgränsen. Om vi antaga, att 6,300 valmän lojalt röstade på sina bästa män, under det 3,700 splittrade sig i två jämnstarka grupper, funnos vid första rösträkningen blott två kandidater med mer än en fjärdedel af de afgifna rösterna. I ett sådant fall är det billigt, att den eniga majoriteten besätter alla tre platserna, medan den söndrade minoritetens två grupper stanna utanför. Detta sker, om vid den andra rösträkningen alla tre namnen på hvarje valsedel komma i åtanke.

Vid ledigheter, som uppstå under valperioden, bör det rättvisligen undvikas, att en ledighet efter en man ur minoriteten fylles genom ett vanligt majoritetsval. Detta mål vinnes bäst, om röstsedlarna bevaras af de myndigheter, som mottagit dem, då valförrättaren endast har att vid behof ånyo räkna rösterna. Härvid bör hänsyn endast tagas till de röstsedlar, som innehållit den afgångnes namn, och den är vald, som utom de förra gången valde oftast finnes upptagen å just dessa sedlar.

Härmed torde själfva valsättet till sina hufvuddrag vara klargjordt, och det återstår att göra reda för de enskilda bestämmelserna i mitt förslag.

I § 13 mom. 1 riksdagsordningen har jag velat införa den förändringen, att valen skulle gälla för en tid af fyra år, i stället för de nuvarande treårsperioderna. Såsom en i någon mån konservativ garanti med uteslutande af allt för tätt återkommande valrörelser torde detta icke vara för mycket begärtdt, helst då vi erinra oss, att den svenska Andra Kammaren då finge lika lång valperiod som den franska republikens deputeradekammare. Äfven har jag velat tänka mig den möjligheten, att valen skulle gälla för en tid af fyra år, jämväl då de ägde rum till följd af kammarens upplösning, hvilket alternativ jag likväl nöjer mig med att antydningssvis hänskjuta till konstitutionsutskottets och Riksdagens mogna ompröfning.

En synnerligen viktig fråga vid införande af proportionella val är den om sättet och grunderna för valkretsarnas bildande. Enligt föregående regeringsförslag löstes denna fråga en gång för alla genom valkretsarnas upptagande i ett särskildt stycke af vallagen. Men detta är endast då möjligt, när riksdagsmännens antal är rörligt och rättar sig efter folkmängdens förändringar. Är åter riksdagsmännens antal fast och för alla fall lika, såsom här föreslås, måste omsorgsfulla och noggrant affattade föreskrifter lämnas angående sättet för valkretsarnas bildande, på det mannamån i partisyfte därvid må undvikas.

Första frågan är då, åt hvem uppdraget att ordna valkretsarna skall öfverlätas. Det bör näppeligen vara Riksdagen eller Andra Kammaren själf, om ansvarlösa partiinflytelser skola säkert förebyggas. Från dessa kan regeringen, som handlar under känsla af ministeriellt ansvar, tänkas säkrare fritagen, och den har dessutom lättare tillgång till de statistiska folkmängdsuppgifter, som ofta ej hinna föreligga färdiga, innan riksdagen avslutas. De invändningar, som farhågan för godtycke och maktmissbruk härvid kan väntas göra, kunna med minst samma fog riktas mot årets kungliga förslag om rikets indelning i enmanskretsar. Härvid är särskildt att lägga märke till ett yttrande af nuvarande statsministern såsom ledamot af Andra Kammaren vid rösträttsfrågans behandling därstädes. Han framhöll nämligen lämpligheten att öfverlåta bestyret med valkretsindelningen åt den föreslagna *regeringsrätten*, så snart en sådan varder bildad med uppgift att från högsta domstolen öfvertaga den så kallade administrativa domsrätten i högsta instans. Detta synes mig vara ett synnerligen lyckligt grepp, då opartiskheten hos en dömande myndighet måste vara höjd öfver hvarje tvifvel, och jag har därför i mitt förslag ansett mig böra hålla denna utväg öppen.

Valkretsarna böra såvidt ske kan likformigt fördelas mellan de olika länen och Stockholms stad efter deras folkmängd. Då hvarje valkrets skall utse tre riksdagsmän, vunnes närmaste anslutning till de senares nuvarande antal 230, om riket indelades i 77 valkretsar med 231 riksdagsmän. En fördelning efter senaste folkmängd skulle dock härvid sänka antalet kretsar och riksdagsmän för Södermanlands län till respektive 2 och 6, då det med hänsyn till nuvarande förhållanden hellre synes böra sättas till respektive 3 och 9. Häraf nödvändig göres en ökning af kretsarne till 78 och af riksdagsmännen till 234. Kretsarnes fördelning mellan länen och Stockholms stad kunde lämpligen ske efter samma grundsats som fördelningen af Första Kammarens ledamöter, nämligen efter den så kallade regeln om folkmängdskvot med högsta öfverskott. Lättare öfverskådlig synes fördelningen dock blifva, om den sker så, att hvarje län och däremot svarande stad får innehålla en valkrets för hvarje gång ett visst fördelningstal, som före allmänna val enligt § 15 mom. 1 fastställes, innehålles i länets eller stadens folkmängd, och en krets för öfverskott, uppgående till minst hälften af detta tal. Gottlands län, hvars folkmängd ej kan uppnå fördelningstalet, bör dock utgöra en valkrets. Att fördelningstalets fastställande öfverlåtes åt Konungen öppnar intet spelrum för regeringsgodtycke, då regeringen ju därvid alltid måste hålla sig inom sådana talgränser, som medgifva upprättande af jämt 78 valkretsar, hvarken fler eller färre. Sättes talet för lågt, blifva nämligen kretsarna 79 eller flera, och sättes det för högt, blifva de 77 eller färre, men båda delarna blifva grundlagsvidriga.

En följd af systemet med tremanskretsar är, att det måste tillses, att minskning i antalet valkretsar för något län såvidt ske kan undvikas. En minskning från exempelvis 3 till 2 kretsar och från 9 till 6 riksdagsmän är naturligtvis för vederbörande län svårare att bära än förlusten af en enda riksdagsman och bör därför i allmänhet undvikas. Alltså synes böra stadgas, att antalet valkretsar och ledamöter i Andra Kammaren vid behof kan ökas utan grundlagsändring genom ett enkelt riksdagsbeslut, genom en enkel ändring af civillags natur.

Af dessa förändringar i Andra Kammarens antal påkallas emellertid motsvarande förändringar i Första Kammaren. Mot 234 ledamöter i Andra Kammaren borde då lämpligen svara 156 i den Första, och för framtiden kunde fastslås en proportion mellan båda kamrarna af 2 till 3. Härmed följde äfven en ändring af bestämmelserna om fördelningen af Första Kammarens ledamöter mellan olika landstingsområden och städer, men med tillämpning af samma regel, som nyss uppställdes för valkret-

sarne i Andra Kammaren, kunde denna förändring medföra en högst betydande förenkling af hithörande invecklade grundlagsbestämmelser.

Närmare bestämmelser rörande indelningen i valkretsar till Andra Kammaren torde kunna affattas så, att godtycke och maktmissbruk så godt som helt och hållet uteslutas. För att nå detta mål är det då bättre, att bestämmelserna blifva något snäfvare, om ock med äfventyr att i enstaka fall kunna leda till bildande af till synes olämpliga valkretsar. För att inskränka skillnaden i folkmängd till ett minimum bör stadgas, att skillnaden i folkmängd mellan kretsar inom samma län eller stad icke må öfverstiga den medelfolkmängd, som inom länet eller staden svarar mot 1 riksdagsman. Hafva kretsarna inom ett län i medeltal 60,000 invånare, får ingen af dem hafva öfver 20,000 invånare mer än någon af de öfriga. För att förebygga godtyckligt sammanläggande af vidt skilda landsdelar i en valkrets bör stadgas, att området för hvarje krets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje. För att uppnå största möjliga anslutning af valkretsindelningen till den historiska och administrativa indelningen bör stadgas, att stad, som ej ensamt utgör minst två kretsar, territoriell stadsförsamling eller rote, domsaga eller härad, såvidt ske kan, lämnas odelade, men i intet fall delas på flere än två kretsar.

Enligt dessa grunder skulle exempelvis Stockholm, liksom nu, få 5 kretsar, Göteborg 2 och Malmö 1 krets, 60 kretsar skulle bestå af stad och land i förening och 10 af endast landsbygd. Af rikets 120 domsagor skulle enligt ett särskildt upprättadt förslag till kretsindelning, hvilket jag anhåller sedermera få öfverlämna, endast 17 behöfva fördelas på 2 valkretsar, och detsamma blefve fallet med blott två härad i hela riket. Enligt nämnda förslag till kretsindelning skulle valkretsarnes folkmängd växla mellan högst 89,919 och lägst 49,157, och mot hvarje riksdagsman skulle sålunda svara en folkmängd af högst 29,973 och lägst 16,386. Till jämförelse må nämnas, att folkmängden i nuvarande valkretsar å landsbygden växlar mellan högst 52,640 och lägst 10,314, i städerna mellan högst 28,929 och lägst 7,697. Öfver någon allt för stor olikhet i folkmängd mellan kretsarna vid det nya valsättet kan således icke med fog klagas.

I fråga om de närmare bestämmelserna rörande valrättens utsträckning har jag ansett klokast att icke afvika från det föreliggande kungliga förslaget, och torde för öfrigt under riksdagens lopp dessa bestämmelser blifva föremål för tillräcklig pröfning.

I § 15 har jag i oförändradt skick bibehållit bestämmelsen rörande nya val för den återstående tiden, då kammaren i förtid upplöses.

Annorlunda ställer sig saken, då ledighet skall fyllas efter afviden eller i förtid afgangen ledamot. Såsom förut är nämndt, kan platsen ej lämpligen fyllas genom enkelt majoritetsval, när den afgangne blifvit invald af minoriteten.

Då föreskrift meddelas om att alla röstsedlar intill valperiodens slut bevarats af den myndighet, som mottagit dem, behöfver vid ledighet ej heller nytt val anställas. I stället föreskrifves helt enkelt, att valförrättaren anordnar ny rösträkning, som endast gäller de sedlar, hvilka upptagit den afgangnes namn, och det blir den som å dessa sedlar näst efter de förut valde erhållit de flestas röster, som anses vald för den återstående tiden. Härvid torde böra fogas ett förbehåll, att för giltighet af sådant val fordras, att hans namn upptagits å mer än en fjärdedel af röstsedlarna i fråga. I de med säkerhet ytterligt få fall, där detta icke inträffat, finge såsom nödfallsutväg vanliga fyllnadsval med enkel majoritet bibehållas. Denna nödfallsutväg torde endast då behöfva anlitas, när en majoritet vore så stark, att den kunde besätta alla tre platserna, och i så fall har ju denna majoritet tydlig rätt att äfven fylla uppkomna ledigheter.

Sedan valkretsarna i de ojämförligt flesta fall upphöra att sammanfalla med domstolsområdena, måste nya bestämmelser införas rörande den myndighet, som skall tjänstgöra såsom slutlig valförrättare. Härtill kunde möjligen Konungen förordna någon magistrat eller domhufvande inom valkretsen, men detta kunde tänkas leda till svårigheter och särskildt till misstag vid valprotokollens insändande. Enklarest löses frågan, om detta uppdrag anförtros åt länsstyrelsen i de kretsar, som bestå af två eller flere kommuner. I stad, som ensam utgör en eller flere kretsar, finnes tydligen ingen anledning att taga detta uppdrag från magistraten. Öfriga ändringar i § 16 riksdagsordningen påkallas närmast däraf, att det föräldrade valsättet med elektorers anses helt och hållet böra bortfalla och ersättas af ensamt omedelbara val.

För att ernå minsta rubbning i nuvarande grundlagstext hafva bestämmelserna om själfva valsättet inrymts i § 17 riksdagsordningen. Enligt föreliggande förslag äro dessa icke vidlyftigare, än att de lämpligen kunna upptagas i grundlagen och icke i den särskilda vallag, som kan varda stiftad. För dessa bestämmelser är i hufvudsak förut redogjort och endast föga att här tillägga. Hvarje röstsedel innehåller tre namn, men vid rösternas sammanräkning skall hänsyn blott tagas till de två främsta namnen å hvarje sedel, och de tre äro valde, som därvid fått de flestas röster, såframt de nämligen hvar för sig erhållit mer än en fjärdedel af de afgangna rösterna. Detta är den allmänna

regeln, och sedan följa de undantagsbestämmelser, som blifva oundgängliga när denna regel icke verkar korrekt. Dessa bestämmelser förutsätta likväl icke nytt val i dylika fall, utan endast ny sammanräkning af rösterna, hvilken med lätthet låter sig verkställas, då föreskrift lämnas om röstsedlarnas bevarande å de ställen, där de blifvit uppsamlade. En ytterligare förenkling vinnes om det stadgas, att samtliga röstsedlar skola insändas till den slutliga valförrättaren, som äger att ordna dem i flockar, så att hvarje flock omfattar alla sedlar, hvilka lyda å samma personer, och sedan med ledning af det därvid upprättade protokoll förrättar röstberäkningen. Härmed vinnes äfven, att på samma gång angifves, hvem som vid uppkommen ledighet, har att träda i den ene eller andre valde riksdagsmannens ställe.

För det fall, att minst fem kandidater hafva uppnått mer än en fjärdedel af de afgifna rösterna, har valförrättaren (Konungens befallningshafvande) således att ofördröjligen anordna ny sammanräkning af röstsedlarne, hvarvid hänsyn blott tages till det främsta namnet å hvarje sedel. För det fall åter, att högst två kandidater öfverskridit den nämnda röstgränsen, anordnas likaledes ny rösträkning, hvarvid alla tre namnen på hvarje sedel komma i åtanke. I båda fallen afgöres valets utgång genom enkel röstöfvervikt. I alla dessa fall fäller lotten utslaget mellan lika röstetal, då sådant visar sig af nöden.

Senare hälften af § 17 handlar om röstlängderna och innehåller allenast de närmaste konsekvenserna af den allmänna rösträttens införande. Särskilda bestämmelser hafva därvid ansetts nödiga för tryggnad af röstlängdens giltighet vid valet, så att anmärkning mot den samma icke må kunna efter valet kullkasta dess resultat.

Ändringarna i § 18 äro närmast af redaktionell natur, hufvudsakligen föranledda dels genom uteslutande användning af det omedelbara valsättet, dels genom uppdraget åt länsstyrelserna att i de flesta fall slutligen handlägga valen.

I § 19 angående valbarhet har jag icke ansett mig böra föreslå någon förändring.

Ändringar i §§ 20 och 21 äro närmast af redaktionell natur.

I § 22 påkallas növärdigtvis en ändring, då pröfning af valbesvär icke längre kan uppdragas åt länsstyrelsen, sedan denna själf i de flesta fall blifvit valförrättare. Liksom fallet är vid val till Första Kammaren, synes intet hinder möta att göra högsta domstolen till enda instans vid besvär öfver val till Andra Kammaren. Härigenom förkortas särskildt den tid, inom hvilken slutlig visshet genom laga kraftvunnet utslag uppnås rörande valets resultat.

I § 25 mom. 3, som bestämmer om valsedlarnas förvarande, har i fråga om Andra Kammaren den ändring föreslagits, att förvaringstiden utsträckes till valperiodens slut. Detta har skett med hänsyn till behovet att genom ny rösträkning fylla uppkommande ledigheter.

Härmed är redogjort för de i denna motion föreslagna ändringar, och några ord må tillfogas om öfriga ändringar, som kunna finnas vara af nöden. Hit hör i främsta rummet en särskild vallag. Påkallas en sådan efter införande af allmän rösträtt, kan den i alla fall blifva högst betydligt enklare än den, som åtföljt de näst föregående af regeringen framlagda rösträttsförslagen, och närmast sysselsätta sig med upprättande af röstlängd och enskildheter vid själfva valen. Härmed synes likväl utan olägenhet kunna tillsvidare anstå.

En högeligen viktig fråga är i hvilken utsträckning införandet af allmän valrätt till Andra Kammaren i förening med proportionella val äfven bör medföra ändrade grunder för valen till Första Kammaren. Det vill synas, som om dylika ändringar då äfven vore af behovet påkallade. I främsta rummet tänker jag därvid på den röstgrund, efter hvilken Första Kammaren ytterst tillsättes, eller den kommunala röstskalan i stad och på land. Denna röstgrund synes mig hälst böra ändras sålunda, att vid val af landstingsmannaelektorer å landet röstvärdet beräknas icke direkt efter bevillning eller fyrktal med ett fast eller rörligt röstmaximum, utan efter den uppåt utjämnade kvadratrotten af den bevillning eller det fyrktal, som är hvarje röstägande åsatt. Mot en fyrk skulle då svara 1 röst, mot 100 fyrkar 10 röster, mot 10,000 fyrkar 100 röster o. s. v. Vidare borde proportionella val till Första Kammaren införas efter herr Nydals förslag vid nästlidne riksdag, således, intill dess nödig erfarenhet kan vinnas, endast vid landstingens val af kammarens ledamöter. Valperioden för Första Kammaren torde lämpligen böra begränsas från nuvarande nio till sex år.

Själffallet är, att en så genomgripande ändring af våra grundlagar är af den maktpåliggande art, att en formulering af hithörande bestämmelser, verkställd af enskild motionär, ingalunda kan anses slutgiltig. Till ledning för konstitutionsutskottet, åt hvars benägna omvårdnad mitt förslag anbefalles, har jag dock funnit mig böra föreslå en dylik formulering.

Alltså föreslår jag,

1. att Riksdagen ville förklara till grundlagsenlig behandlig hvilande följande förslag till ändring i vissa delar af riksdagsordningen:

§ 6.

1:o) Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af etthundrafemtiosex och för en tid af sex år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Antalet ökas i mån af motsvarande ökning inom Andra Kammaren, så att det alltid utgör två tredjedelar af den sistnämndas antal.

2:o) Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken väljes en riksdagsman för hvarje gång det fördelningstal, som Konungen fastställer, ingår i folkmängden inom dess område, och dessutom en riksdagsman för öfverskjutande folkmängd, som uppgår till minst hälften af detta fördelningstal.

3:o) Går ej folkmängden upp till fördelningstalet, välje dock en riksdagsman.

4:o) Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets äger utse, fastställas af Konungen hvart fjärde år, då val till Andra Kammaren, enligt § 15 mom. 1 skola hållas.

5:o) Finnes antalet riksdagsmän inom någon valkrets böra minskas, skola de öfvertaliga genast afgå, den förr, som färre riksdagar bevistat, och bland dem, som bevistat lika många riksdagar, den förr, som yngre är.

§ 13.

1:o) Andra Kammarens ledamöter utses för en tid af fyra år, räknade från och med januari månads början, året näst efter det, under hvilket valet skett.

2:o) För dessa val skall riket indelas i sjuttioåtta valkretsar, som hvardera utse tre riksdagsmän. Valkretsarnas antal kan i mån af behof ökas genom lag, stiftad i den ordning § 87 mom. 1 regeringsformen stadgar.

3:o) Hvarje län eller stad, som ej under landsting lyder, skall innehålla en valkrets för hvarje gång

ett fördelningstal, som i samband med valkretsindelningen fastställles, ingår i folkmängden inom dess område, och dessutom en valkrets för öfverskjutande folkmängd, som uppgår till minst hälften af detta fördelningstal. Går ej folkmängden upp till fördelningstalet, utgöre dock en valkrets.

4:o) Fördelningstalets fastställande och rikets indelning i valkretsar utföres af Konungen, eller den regeringsrätt, som kan i grundlagsenlig ordning blifva införd.

5:o) Vid indelningen i valkretsar iakttages, att skillnaden i folkmängd mellan kretsar inom ett län eller sådan stad, som nu nämnd är, icke må öfverstiga den medelfolkmängd, som inom länet eller staden svarar mot en riksdagsman, att området för hvarje krets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, och att stad, som ej ensam utgör minst två kretsar, territoriell stadsförsamling, domsaga eller härad, eller rote, så vidt ske kan, lämnas odelade, men i intet fall delas på flera än två kretsar.

§ 14.

(Lika med regeringens förslag eller § 15 i Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 55.)

§ 15.

1:o) Val till riksdagsman i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de fyra år, för hvilka valen gälla.

2:o) Förordnar Konungen nya val, verkställas de ofördröjligen för den återstående tiden och inom samma valkretsar, som utsett de afgangne.

3:o) Afgår eljest riksdagsman för Andra Kammaren i förtid, anordnar valförrättaren ofördröjligen ny sammanräkning af de inom valkretsen afgifna röster, hvarvid dock endast de valsedlar, som innehållit den afgangnes namn, komma i åtanke. Den, som därvid finnes näst efter de valde hafva erhållit

de flestes röster, anses lagligen vald för den återstående tiden, om hans namn finnes upptaget på mer än en fjärdedel af dessa valsedlar.

4:o) Finnes därvid ingen hafva uppnått detta röstetal, låter valförrättaren anställa nytt val af suppleant, hvarvid hvarje valsedel skall innehålla ett namn, och den är vald, som fått de flestes röster. I öfrigt skall med dessa val förfaras såsom i § 16 sägs.

§ 16.

1:o) Valen förrättas i krets, som består af två eller flera kommuner, inför länsstyrelsen. Rösterna afgifvas särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, och skola för rösternas sammanräknande och fullmaktens utfärdande åt dem, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen jämte valsedlarne ofördröjligen till länsstyrelsen insändas. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af konungen fastställas.

2:o) I stad, där magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande, taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

3:o) I stad, som ensam utgör en eller flere valkretsar, förrättas valen omedelbart inför magistraten.

§ 17.

1:o) Vid riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Hvarje valsedel skall lyda å tre namn, men vid rösternas sammanräkning skola endast de två främsta namnen komma i åtanke. De tre, som därvid erhållit de flestes röster, äro lagligen valde, om de hvar för sig erhållit mer än en fjärdedel af de afgifna rösterna. Hafva flere än fyra ernått detta röstetal, anordnar valförrättaren ofördröjligen ny sammanräkning af rösterna, hvarvid allenast det främsta namnet å hvarje valsedel kommer i åtanke. Hafva

åter färre än tre uppnått nämnda röstetal, anställes likaledes ny sammanräkning af rösterna, hvarvid samtliga tre namn å hvarje valsedel komma i åtanke. I båda fallen afgöres valets utgång genom enkel röstöfvervikt. Mellan lika röstetal skilje lotten.

2:o) Vid dessa val skola till efterrättelse tjäna de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka enligt § 14 äga valrätt. Då sådant val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, där ske kan, i någon där utkommande allmänt spridd tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet.

§ 18.

Konungens befallningshafvande eller valförrättande magistrat åligger att, när val till riksdagsman i Andra Kammaren erfordras, låta tid och ort för valet i kyrkorna och, där så ske kan, i ortens tidningar kungöra. Skulle i någon församling offentlig gudstjänst ej förrättas å söndag, då kungörelse bör uppläsas, skall, på prästerskapets anmodan, vederbörande kronobetjänt kungörelsen skyndsamt kringända.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt, underskrifven af valförrättande länsstyrelse eller magistrat, och af följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — — — hållits i N. N. valkrets, har N. N. blifvit utsedd till ledamot

af Riksdagens Andra Kammare för en tid af fyra år, räknadt från och med den 1 januari nästkommande år (eller om valet hållits till följd af Konungens förordnande om nya val eller riksdagsmans afgang i förtid: »för tiden till den 1 januari år — —»), hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses: 1) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall; 2) ålder öfver sextio år; 3) att den valde tillföre såsom riksdagsman bevisat fyra lagtima riksdagar. Afsägelse af riksdagsmannauppsdrag, ehvad den sker vid valtillfället eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af valförrättaren.

§ 22.

1:o) Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För det ändamål äger klaganden hos valförrättaren äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter valförrättningens slut ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, hvarefter med målet vidare så förhåles, som ofvan i § 11 säges.

2:o) Lag samma vare, om någon vill klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppsdrag ej blifvit godkänd.

§ 25.

- 1:o) (Oförändradt.)
- 2:o) (Oförändradt.)
- 3:o) Valsedlar, som vid riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets förrättare förvaras, till dess riks-

dagsmannavalets giltighet vederbörligen afgjorts, om detta val afser Första Kammaren, och till utgången af den tid, för hvilken valet gäller, om det afser Andra Kammaren.

2. att Riksdagen, under förutsättning att mitt här förut gjorda förslag blifver af Riksdagen godkänt och förklaradt hvilande till vidare grundlagsenlig behandling, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta utarbета och före denna riksdagsperiods utgång för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser vid val till Riksdagens kamrar i enlighet med de principer, jag här förut uttalat.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 10 mars 1906.

Ivan Svensson.